

Lucian
CHIȘU

Eminescu tradus

Abstract

Translations from Eminescu's work gather 140 years of efforts spread into about 50 idioms. There are high differences between the original and the translations. The author makes an overview about the principal languages in which Eminescu was translated (English, French, German, Hungarian, Italian) and tries to offer a few answers for the state of facts. The main conclusion is that the imperfect character of any translation owes to the many formal expressions employed by the poet. Moreover, a good translation is still an unaccomplished desire. In addition to this, most of the editions were financed by the Romanian state and most of the translators are Romanians, that means the poet was not considered an "artist", but a "cultural ambassador", and therefore, the aesthetic value was diminished. We must also take into account that the foreign translators are in fact critics (a few of them wrote excellent exegeses about Eminescu).

Keywords: M. Eminescu's work, chronology, (mis)translations, universality, English, French, German, Hungarian, Italian.

Transpunerea creației eminesciene în alte limbi s-a dovedit, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, mai degrabă un eșec. Fapt indubitabil, atâta vreme cât românii continuă să-l considere un reper estetic și stilistic (creatorul limbajului poetic românesc) în timp ce, în urma traducerilor efectuate de aproape un secol și jumătate, cititorii străinii nu descoperă aceste relevanțe și nu se arată prea impresionați de aceeași operă, citită în limba lor. Încercările aduc în discuție și câte ceva din disparitatea semantică a termenului

lui în limba română. După cum este știut, *tradus* (participiul prezent al verbului *a traduce*) are, pe lângă sensul propriu, și unul figurat, „încornorat”, „înșelat în dragoste”. Caragiale l-a utilizat în piesele sale, de unde s-a răspândit în vorbirea curentă, fiind uneori, chiar în privința traducerilor, încărcat de ironie și expresivitate.

Explicațiile sunt numeroase, iar unele, devenite aforisme, circulă dintr-o limbă în alta. Când vorbesc despre traduceri, italienii folosesc un cunoscut joc de cuvinte, *traduttore, traditore*. Esteticianul Benedetto Croce spunea că o traducere poate avea trei variante: (a) „fidelă și urâtă” (b) „infidelă și frumoasă”, sau, (c) însumând riscul cel mai mare, „infidelă și urâtă”. Ideea se regăsește în expresia *les beaux infideles* din limba franceză.

Englezii au termenul *untranslatability*, care se referă la (im)proprietatea unui text (frază, cuvânt sau grupuri de cuvinte din alt idiom) de a poseda un echivalent în limba lor. Tudor Arghezi, un alt mare neîndreptățit sub același aspect, al traducerilor, vine în completarea adevărilor de mai sus: „Fiind foarte român, Eminescu e universal. Asta o știe oricine citește, cu părere de rău, că *lacătul limbilor nu poate fi descuiat cu cheile străine*. S-au făcut multe încercări onest didactice de transpunere a poetului, unele, poate, se spune, mai izbutite, dar Eminescu nu este el decât în românește”.

Celor afirmate mai înainte li se adaugă particularitatea – și ea general acceptată – că limbajul poezilor este cu totul diferit de limba comună, deoarece nu reprezintă, potențial, un schimb de idei (necesar de a se realiza comunicarea), ci este o creație inefabilă. Din acest considerent, orice traducere artistică este o conversie mai mult ori mai puțin reușită.

„Mesajul liric” inițial încorporează pe suportul său acustic corespondențe (valori impulsive) aproape imposibil de translat, același fenomen regăsindu-se și în planul scriptic, al simbolizărilor grafice dominate de constrângerile (regulile) limbii respective. Se acceptă, de pildă, că, un titlul de poemă precum *Luceafărul*, redat în alt idiom, pierde mult din valorile și sensurile

inițiale. În limba noastră, prin simbolism fonetic *Luceafărul* sugerează însuși „dru-mul” astrului pe bolta cerească: Prezența, la începutul și sfârșitul cuvântului, a consoanei lichide *l* este însoțită subtil și tot simetric de vocala „umbroasă” *u*. Continuă, ca o lumină în creștere, prin diftongul ascendent *ea*, stinsă în vocala „întunecoasă” *ă* și prelungindu-se „tremurător” prin *r*, consoană lichidă vibrantă.

Denumirile în engleză, franceză, spaniolă sau germană, ca să invocăm limbile cele mai accesibile de pe glob, nu pot reda efectele acustice din limba română, nici pe cel semantic¹ și, în situația în care titlul s-ar păstra în românește cititorului străin i-ar lipsi multe dintre informațiile de tip *formantis* existente aici. Transferul unei creații literar-artistice dintr-o expresie în alta se rezumă, propriu-zis, la rolul unui vehicul al spiritului, ducând cu sine, în proporții diferite, valorile inițiale. Este necesară adaptarea la un alt ...mediu lingvistic, actul traducerii fiind o recreație artistică în care, fatalmente, multe dintre comorile expresive rămân veșnic ascunse.

Efortul de a-l traduce pe Eminescu are, ca primă intenție, rolul de a evidenția excepționala valoare artistică a creației sale. Deși acest deziderat nu a fost deocamdată atins, însumarea strădaniilor de acest fel într-un tablou panoramic, oferă totuși direcțiile configurate ale parcursului, conturând câteva aspecte interesante cu privire la importanța criteriilor care însoțesc axa cronologică.

De pildă, cei aproape 140 de ani de traduceri pot fi defalcați în două etape, prima foarte scurtă, dar cu semnificații speciale. A doua, pe lângă organizarea internă, ar putea avea în centrul preocupărilor defrișările pe expresii (limbi) de mare sau restrânsă circulație.

Prima dintre etape este în relație cu traducerile efectuate în timpul vieții poetului și provoacă o surpriză: consemnarea că însuși Eminescu și-a tradus, ca simplu exercițiu, câteva versuri în limba germană². Ceea ce urmează este la fel de frapant. Tot în anii săi viață, Mite Kremnitz tâlmăcește 19 creații eminesciene în volumul *Rumänische Dichtungen* (1881), poezii necunoscute cititorilor români, deci înainte ca acestea se fie publicate în „Convorbiri literare”. În studiul său, *Literatura română și străinătatea* (1882), Titu Maiorescu se ocupă, între altele, de ecoul stârnit de antologia amintită în presa și, implicit, în mediile culturale germane, apreciind că poeziile lui Eminescu erau cele mai însemnate. În următoarele ediții ale antologiei *Rumänische Dichtungen* (1883; 1889), numărul pieselor lirice eminesciene ajunge la 32.

Tot în timpul vieții lui Eminescu, italianul Marc'Antonio Canini îi traduce cinci poezii cuprinse în florilegiul *Il libro dell'amore*. Veneția, 1887. Până în 1890, antologia lui Canini cunoaște patru ediții succesive, fapt care ne îndreptățește să afirmăm, că în această primă și foarte scurtă etapă poetul intra sub bune auspicii în alte orizonturi ale expresiei.

A doua etapă este caracterizată de numărul foarte mare al traducerilor, lucru lesne de înțeles dacă ținem cont de intervalul existent între anul morții lui Eminescu și momentul contemporan.

Însă, și în această privință, o altă chestiune atrage atenția. Cele mai multe dintre transpunerile operei eminesciene în germană, maghiară, franceză, italiană, engleză, aparțin unor traducători români și conaționali bilingvi, aceștia devansându-i numeric pe tâlmăcitorii străini. Preemțiunea criteriului estetic pare evidentă în interiorul tuturor culturilor și nu este deloc surprinzător că,

1 Și în celelalte limbi romanice, denumirea populară a planetei Venus era legată de vizibilitatea, dar mai ales de strălucirea ei și avea o denumire aproximativ asemănătoare celei de la noi. Însă, odată cu traducerea *Bibliei*, în acele limbi se ivea o gravă confuzie de natură teologică, astrul fiind asimilat de credincioși cu Lucifer, îngerul decăzut din drepturi și devenit o reprezentare a răului. Credința populară, conform căreia pronunțarea numelui unei forțe malefice avea drept rezultat apariția instantanee a „duhului” respectiv, i-a determinat pe vorbitori să renunțe la vechea denumire populară și s-o folosească pe alta, Madona.

2 Vezi, în acest sens, „Manuscriptum”, XV (57), 1984, nr. 4., pp. 33–34.

datorită configurării ei ca ierarhie a valorilor, autohtonii se arată constant preocupați să o promoveze.

Tălmăcitorilor români le aparțin, de altfel, cele mai multe din desele încercări din franceză, germană, italiană și engleză de la sfârșitul secolului al XIX-lea și până în prezent.

Așadar, este necesar să distingem între experimentele aparținând românilor și cele ale traducătorii străini. Argumentele celor dintâi sunt legitime întrucât pun în circulație o valoare considerată națională.

La acestea se adaugă încă o facilitate, rezultată din fenomenul bilingvismului manifestat pe teritoriul românesc prin cunoașterea perfectă, a limbii române de către, sașii, șvabii și maghiarii din țara noastră. Grație accesului „nativ” la limba română, aceștia l-au putut înțelege pe Eminescu în integralitatea expresiei, pentru că numai astfel se explică, de exemplu, cele peste o sută de traduceri ale lui Eminescu în limba maghiară³. Interesul enorm răsrânt asupra operei poetului printre intelectualii maghiari transilvăneni (scriitori, preoți, profesori, ziariști) apare deseori confirmat⁴. Pe această temă, unii dintre ei au păstrat strânse raporturi, inclusiv epistolare, cu scriitorii români⁵.

Apariția traducerilor în limba maghiară imediat după moartea poetului⁶ se află în legătură directă cu prestigiul, bine cunoscut și asimilat, al celui tradus.

Un alt fapt, la fel de notabil, trebuie luat în considerare: cele mai numeroase dintre experimentări aparțin, chiar și în străinătate, românilor. Altele sunt inițiate cu suport financiar românesc sau apar editorial pe teritoriul țării. Deși pot fi grupate pe „expresii”, aceste eforturi și realizări readuc în prim plan criteriul „național”, care prevalează, aparent, valorii estetice.

În limba franceză, prima încercare de a-l traduce pe Eminescu datează din 1890. Sub titlul *Rhapsodies roumaines*⁷, se edita *Bel-Enfant de la larme*. Nu se poate preciza numele traducătorului, dar este de presupus că acesta era un conațional. Apoi, Mărgărita Miller-Verghy⁸ îi selectează versurile în trei ediții (1901, 1910, 1938), ultima însoțită de o scrisoare a Elenei Văcărescu. Urmează Al. Grigore Soutzu (1913), Pierre Nicolesco (1931), Paul Lahovari (1941), Michel Steriade (1966), Paul Miclău (1989, 1999). În raportul de situații, fără a părea inconsistentă, contribuția traducătorilor francezi aproape că intră în siajul celei dintâi, grație unor conjuncturi favorabile. Traducerile aparțin lui Adolphe Clarnet (1907), Septime Gorceix (1920), Louis Barral (1933; 1934), Hubert Juin (1958), Robert Vivier (1960). Georges și Ilinca Barthouil (1979), Jean-Louis Courriol (1987), dar Louis Barral a locuit în România până în 1950, iar Georges Barthouil și Jean-Louis Courriol au funcționat ca lectori de limba franceză la universitățile din țara noastră.

3 *Eminescu și traducerile din poezia lui*, în „Manuscriptum”, 1987 (66), XVIII, nr. 1, pp. 22–32. Balogh József afirmă, că „numai în limba maghiară, până în zilele noastre, versurile genialului poet au fost tălmăcite de peste o sută de traducători.”

4 Vezi Franyo Zoltan: „*Blaga m-a introdus cu adevărat în Eminescu*”, în „Manuscriptum”, 1973 (13), IV, nr. 4, pp. 163–169.

5 Vezi, *Eminescu în corespondență*, vol. V., ediție îngrijită, postfață și note, de Lucian Chișu, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2001.

6 Pentru prima oară în 1890, ziarul „*Szilágy-Somlyó*” publică, în traducere, trei poezii. În 1895, Szöcs Géza scoate Eminescu, *Ismerteti*, Nagy-Szeben, Krafft W. Könyv ny Madaja, un studiu critic al operei, împărțită în trei etape, cu exemplificări de versuri în limba maghiară. Cele mai reușite traduceri aparțin lui Kibédi Sandor (1934), Olah Gabor (1938), Jékely Zoltan (1947), Dsida Jenő (1950), Kakassy Endre (1956), Franyo Zoltan (1961, 1973), Gáldi László (1967), Aprily Lajos (1974). Printre cărturarii maghiari cu contribuții fundamentale la aprofundarea universului artistic eminescian, trebuie menționat Gáldi László cu studiul *Limbaul poetic eminescian*, publicat și în românește la Editura Academiei, București, 1964.

7 *Rhapsodies roumaines*. I. *Bel-Enfant de la larme*, par M. Eminesco, Imprimerie A. Borgeaud, Lausanne, Paris, 1890,

8 Mărgărita Miller-Verghy, *Quelques poésies*, Genève, Ch. Eggiman & Co., Éditeurs; Paris, Librairie Fischbacher, cu o prefață de Al. Vlahuță. retipărită în ediții succesive

Dacă ecourile traducerilor în franceză nu s-au produs la nivelul așteptărilor⁹, în schimb, în ceea ce privește exegeza eminesciană, cultura franceză proiectează un Eminescu de valoare universală prin strălucitul studiu al universitarului sorbonard Alain Guillerrou, *La genèse intérieure de la poésie d'Eminescu*, (traducerea românească în 1987).

La fel se prezintă situația și în limba germană. În 1892, Emil Grigorovitzza editează pe spezele Ministerului Instrucțiunii Publice, *Deutsche Übertragungen aus den auserleseneren Dichtungen des verstorbenen rumänischen Poeten Michial Eminescu*¹⁰. În 1893, Edgar von Hertz tipărește, la București, *Der Abendstern*. Alți traducători ai poetului sunt V. Teconția¹¹ (1903, București, cu o prefață de Ion Scurtu), Maximilian W. Schroff¹² (1913, Craiova), Viktor Orendi-Hommenau¹³ (Timișoara, 1932). Fără a le semna bibliografic, amintim, și alte traduceri efectuate de Carol Drimer (1931), Ion Sân-Giorgiu (1936), Franyo Zoltan (1937), Alfred Margul-Sperber (1957), Oskar Pastior (1963), Dieter Roth (1975). În categoria traducătorilor autentici germani intră Konrad Richter¹⁴ (Jena și Leipzig, 1937), născut în Germania dar stabilit ulterior în România, căruia Academia Română i-a decernat premiul Hamangiu pe anul respectiv. Traducerea a fost violent contestată de Leca Morariu¹⁵, specialist în eminescologie și editor al „Buletinului Mihai Eminescu”.

Aproape identic stau lucrurile și în limba italiană. Traducerile puțin cunoscutului Marc'Antonio Canini sunt continuate, la fel

de modest, de cele semnate de Pier Emilio Bosi (Florența, 1906; Napoli, 1908) și Romeo Lovera (Milano, 1908), cărora li se adaugă câteva poeme transpuse de lingvistul Carlo Tagliavini (1923). După acestea, cultura italiană receptează poezia lui Eminescu prin intermediul lui Ramiro Ortiz, profesor de italiană la Universitatea din București între 1909 și 1937. Acesta oferă publicului larg cititor un volum de versuri la cunoscuta editură Sansoni (Florența, 1928). Urmează Giulio Bertoni (1940) căruia i se alătură Umberto Cionciolo (Modena, 1941), pentru o perioadă profesor la Universitatea din Cluj, a cărui traducere a fost contestată de I. Giuglea, coleg de universitate. Gino Lupi (1943), Pietro Gerbore (1943), Petre Ciureanu (Torino, 1946) Mario de Michele și Dragoș Vrânceanu (București, 1961) și Mario Ruffini (Torino, 1964, distins cu premiul Academiei), Marcello Camilluci (1964) Mariana Câmpean (Bologna, 1982) Rosa del Conte (1990), Marin Mincu și Silvio Albisini, 1989), Marco Cugno (1990), Geo Vasile (București, 1989, 2000), Elio M. Satti (1990), Doina Condrea Derer (1993) completează tabloul general¹⁶.

Ca și în situația traducătorilor francezi, contactul cu opera eminesciană a unor Ramiro Ortiz, Umberto Cionciolo, Rosa del Conte, Marco Cugno, a avut loc în urma unor stagii, ca lectori de limba italiană, în universitățile românești. O contribuție teoretică eminesciană, deosebit de importantă, aparține Rosei Del Conte, bună cunosătoare a poetului și poporului său pentru că la sfârșitul deceniului al V-lea din secolul

9 Traducerile suferă de inconvenientul că limba franceză nu are accent pe toate cuvintele. Fiind una dintre puținele limbi în a cărei prozodie contează grupul de cuvinte și nu cuvântul accentuat, între ele apare o diferență majoră, marcată de absența echivalențelor perfecte. Pe de altă parte, selecția versurilor traduse a fost preponderent din zona lirismului erotic, încât unui istoric și cronicar literar, precum Albert Thibaudet, Eminescu îi apare ca ...șansonetist.

10 Emil Grigorovitzza, *Deutsche Übertragungen aus den auserleseneren Dichtungen des verstorbenen rumänischen Poeten Michial Eminescu*, Verlag von Alexander Dunker, Berlin. (1892; 1901).

11 V. Teconția, *Eminescu, Gedichte*, Verlag des „Rumänischen Lloyd“, București 1903.

12 Maximilian W. Schroff, *Eminescu, Gedichte. Novellen*, Editura Samitica, Craiova, 1913.

13 Viktor Orendi-Hommenau, *Eminescu, Ausgewählte Gedichte*, Verlag „Von der Heide“, Timișoara, 1932.

14 Konrad Richter, *Eminescu, Gedichte*, Verlag von Wilhelm Gronau, W. Agricola, Jena und Leipzig, 1937.

15 Leca Morariu, *Inconștiență, cinism sau (...) academism*, în „Buletinul Mihai Eminescu“, VIII (1937), nr. 15, pp. 23–28.

16 Roberto Merlo, *Un secolo frammentario: breve storia della traduzioni di poesia romena in italiano nel Novocento*, în „Philologica Jassyensia“, An I, Nr. 1-2, 2005, pp 197-246.

trecut, mai exact până în 1948, a făcut parte, ca lector la Cluj și București, din misiunea italiană în România. Rosa Del Conte a pătruns în profunzime creației eminesciene oferind un studiu de o valoare excepțională cu titlul emblematic *Mihai Eminescu, o dell' Assoluto* (Roma, 1962, traducerea românească, în 1998).

Din 1930 datează prima editare a poetului în limba engleză, larg mediatizată ulterior în presa din țara noastră¹⁷. A fost realizată de Sylvia Pankhurst și I. O. Ștefanovici-Svensk, cel din urmă conferențiar de limba engleză la Academia Comercială din Cluj. Traducerea beneficiază de o introducere semnată de Nicolae Iorga, precum și de o insolită prefață: scrisoarea în facsimil a lui G.B. Show, adresată traducătoarei. Poemele sunt redată în versuri mai lungi decât originalul, fiind greoaie și nemuzicale. *Strigoii* l-a impresionat pe G.B. Show, care îi declara Sylviei Pankhurst: „Ce fericită trebuie să fii cu moldoveanul tău care a scos la lumină sfârșitul de secol XVIII-XIX din mormânt!” În pofida tuturor inconvenientelor, avem, totuși, o recunoaștere a genialității poetului.

În deceniul al IV-lea din secolul trecut, Eminescu este înfățișat în limba engleză de compozitorul român D. Cuclin¹⁸ (1937) și de anglistul Petre Grimm (1938), dar fără succes. Și altor traduceri făcute în timp de Roy Mac Gregor Hastie (1972, 1980), Don Eulert (1973), Tom Marotta, Bob Adelman, W.D. Snodgrass (1976), Brenda Walker și Horia Florin Popescu (1990, 1998), Kurt W. Trep-

tow (1993) li s-au găsit cusururi. Marele reviriment în domeniul traducerilor eminesciene în engleză este legat de Corneliu Mihai Popescu, elevul care a elaborat între vârsta de 14 și 18 ani 70 de traduceri din lirica eminesciană. Destinul său se frânge prea devreme, în cataclismul din 4 martie 1977. Specialiștii cei mai severi, cum a fost bunăoară Andrei Bantaș, considerau traducerea lui Corneliu Mihai Popescu (1978, reluată în 1989), genială. O ediție bilingvă apreciată a dat Leon Levițchi și Andrei Bantaș (1978).

Adăugând că în anii jubiliari 1929, 1934, 1939, 1950, 1989, 1990, 2010 cota interesului față de traducerea operei eminesciene cunoaște bruște creșteri în intensitate¹⁹, amintim și alți tălmăcitori, din alte limbi: Emil Zegadlovicz, poloneză (1932), H. Dj. Surini, armeană (1932) Boris Kolev, bulgară (1933), Ivan Krasko în limba slovacă (1957), Maria Teresa Leon și Rafael Alberti (1958), Iuri Kojevnikov (1962), Amita Bhose (1969), Radu Flora în sârbă (1983).

Până în anul 1964 poetul fusese tradus în peste 25 de limbi, numărul acestora dublându-se între timp.

În urma celor prezentate, se detașează câteva concluzii. Traducerea operei eminesciene nu prezintă, statistic, fapte concludente. Deși extrem de bogată și diversificată, aceeași statistică coboară în derizoriu ideea unei analize exhaustive, care nu se arată a fi nici posibilă și nici edificatoare.

La fel, gruparea textelor pe limbi (expresii) naționale nu pare să fie prea concluden-

17 Vezi *O admiratoare a lui Eminescu: Sylvia Pankhurst*, în *Almanahul Femeia*, 1966, pp. 110–111 (autor Maria-Florica Petrescu), H. Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, Editura Tineretului, București, 1969, pp. 11–15., Ioana Petrescu, *S. Pankhurst și 10 poeme de Eminescu*; Barbu Brezianu, *Correspondența londoneză a lui Lenin cu o prietenă a literaturii române*, ambele în „Secolul XX”, nr. 3, 1970, medalionul Val. Petrescu, în „Tomis”, nr. 4, 1972, A. Petrescu, *Sylvia Pankhurst și Sylvia Pankhurst, Note de drum (Impresii din România)* ambele, în „Secolul XX”, nr. 7–8–9, 1978; N. Iorga, *Sylvia Pankhurst și comitetul „Pro Eminescu”*, în *Msptum*, 1986 (62), XVIII, p. 24.

18 „Dimitrie Cuclin și-a concretizat admirația și pasiunea pentru Eminescu într-un volum cu 75 de poezii, din păcate surprinzător de neenglezești și, paradoxal, foarte nemuzicale” (Vezi Andrei Bantaș, *Simpozionul Eminescu și traducerile din poezia lui*, în „Manuscriptum”, 1987 (66), XVIII, nr. 1, p. 26).

19 Rafael Alberti, *Omagiul spaniol lui Mihai Eminescu*, în VR, nr. 4–5, 1964, Elisaveta Braghina, *Întâlnire cu Eminescu*, în „Secolul XX”, nr. 6, 1964, Mario Ruffini, *Soarta lui Eminescu în Italia*, „Secolul XX”, nr. 6, 1964, Giuseppe Ungaretti, *Eminescu*, „Secolul XX”, nr. 4, 1964, Vilém Závoda, *În acest poet s-a întrupat totul*, în VR, nr. 4–5, 1964, Iuri Kojevnikov, *Împărat și proletar sau despre concepția socială a lui Eminescu*, „Secolul XX”, nr. 6, 1964. Vezi, de asemenea, articolul „bibliografic” semnat de Elena Piru, *Eminescu în limbi străine*, VR nr. 4–5, 1964, pp. 340–349.

În 1989, a prefăcut traducerea spaniolă a poeziilor lui Eminescu, editate la Madrid prin Fundacion Cultural Rumana.

tă. Numărul mare al traducătorilor autohtoni dezvăluie, pe lângă actul pur al creației, și un deziderat. Dacă este să „traducem” gândurile lor, detectăm o anume obstinație în a-i conferi lui Eminescu titlul de „ambasador al poeziei românești”. Ar suna ...bine dacă realizările ar fi fost pe măsura intențiilor. În plus, presa culturală românească a deformat la rândul ei înfățișarea eminesciană în veșmântul altor limbi, prin supraaprecierea unor traduceri de nivelul celor înainte semnalate, aducându-le elogii greu sațiabile, precum și o fals poleită, în aur, admirație. Pe de altă parte, alți contemporani și anume aceia care cred că literatura română există numai în măsura în care intră în preocupările și vârsta lor, îl consideră pe Eminescu *rece* („mort”) și, față cu realitatea de ultimă oră, ne-european. Astfel de căderi în extremă intră și ele în ecuație, ca echipe de zgomot.

Apropierea străinilor de lirica eminesciană a fost posibilă datorită cunoașterii de către aceștia a culturii române, cum se

spune, la ea acasă. Foarte mulți dintre traducătorii străini se integrează în acest capitol, devenit explicit, ca modalitate, în ceea ce privește calea de acces cea mai sigură a lui Eminescu în universalitate. Dacă tentativele străinilor sunt rodul atașamentului față de cultura română, acest fapt nu poate suplini calitățile ce se cer unui traducător el însuși artist al cuvântului. Șansa recunoașterii importanței liricii sale nu constă nici în numărul foarte mare al traducerilor, ci în valoarea lor. Însă, valoarea înalt estetică a majorității traducerilor, care joacă un rol exponențial, se lasă, deocamdată, așteptată.

De aceea, revenind la traducerile din opera lui Eminescu, ne stă în față crudul adevăr: între Eminescu al nostru și Eminescu izvodit în feluritele expresii, cu doar câteva excepții, distanța este de la cer la pământ. O șansă refuzată lui Eminescu, am spune noi, cu toate că opera beneficiază de sute de traduceri în aproape toate limbile globului terestru.